

[Společenské změny a stát]

6. IV. [780406-1]

(14) (2) (SSaŽ – Vysočany, 6. 4. 78 dopoledne.)

(Poznámky k Rudovým tezím – Btr.) Ad (1): Je chybou omezovat společenské vztahy na dynamické, neoddělitelnou složkou společenských struktur („sociálního systému“) jsou vztahy setrvačné a vztahy rekurentní, zejména pak vztahy, které jsou zaměřeny na zachování a konzervování určitých struktur, situací, hodnot atd. Ad (2): Co to je vůbec „pokus o stabilizaci společenských vztahů“? Cožpak tento pokus sám stojí mimo tyto vztahy nebo je založen jinde a přichází odjinud? Ad (3): Kontinuita je stejně tak potřebná pro stabilizaci jako pro dynamické proměny; proměny jsou totiž vždycky nějak kontinuální, tj. musejí navazovat na to, co tu bylo, anebo znovu začít od začátku. Jestliže navíc provedeme rozlišení mezi kontinuitou jakožto svobodným, tj. z objektivního hlediska kontingentním, selektivním navazováním (a tedy i nenavazováním) na to, co tu už bylo a je, pak právě kontinuita je nejvlastnějším a nejhlubším základem a přímo zdrojem proměn, a tedy dynamiky sociálních struktur. Naproti tomu stabilizace je nejčastěji nesena nikoliv navazováním a vědomým výběrem, nýbrž pouhou setrvačností. Ad (4): Po uvedeném rozlišení můžeme správněji lokalizovat a také interpretovat to, o čem Ruda mluví jako o „autoritativním řízení“ nebo o „vynucování“ občanských postojů. Tam, kde jde o setrvačnost, je násilí zbytečné; tam, kde jde o perspektivní a efektivní navazování na zřejmě nejlepší prvky minulosti a o nechání stranou toho, co se neosvědčilo, je násilí nejenom zbytečné, ale přímo škodlivé a ve většině případů svědčí o tom, že vybrané prvky, na něž se navazuje, ve skutečnosti nejlepší nejsou, nýbrž slouží pouze nějakým omezeným zájmům. Ad (5): Politická aktivita, která vychází z potřeb současného stavu, je eo ipso konzervativní; z možností vycházet nelze, protože možnosti nejsou dány, ale otvírají se teprve konkrétní realizované aktivitě. Možnosti jsou aktivitou produkovány, nikoliv naplňovány. Pozitivní, progresivní politická aktivita se musí orientovat na budoucnost; její vztah k současnému stavu je omezen na pouhé respektování toho, co jest, jak právě jest. Její rozvrh s tím musí počítat, ale vycházet musí z odhadu a projektu toho, k čemu teprve má v budoucnosti dojít, co má teprve nastat (sem náležejí vize, ideály, fantazie, prostě vše to, co náleží k existenci „na frontě“ – viz Bloch). Aktivita musí vycházet a musí být zaměřena k realizaci toho, co „ještě není“. Ad (6): Jistě ano, ale je to qui

pro quo; demokratická politika sama spočívá v tom, že respektuje demokratickou politiku, tj. sebe – to přece je **nonsense**. Demokratičnost je třeba určit jako respektování určitých zásad – a pak ovšem takový uplatňovaný a realizovaný respekt vytváří a představuje demokratickou politiku. Ad (7): K tomu je třeba dodat, že nejenom v politice, ale dokonce i v exaktních vědeckých experimentech (protože v lidské praxi vůbec) existuje a vždycky bude existovat napětí mezi tím, co dělám skutečně, a mezi tím, co si myslím, že dělám. Existuje napětí mezi úmyslem, a tedy i mezi nějakým rozhodnutím, a mezi tím, jaké budou reálné důsledky a následky takového rozhodnutí. Pohyb společnosti není nesen pouze rozhodováním politickým v tom smyslu, jak o **něm** píše Ruda, ale také rozhodováním zcela vší politice a všemu politickému uvažování vzdáleným. Proto skutečně rozumná politika musí s takto různými zdroji společenského pohybu počítat. Spoluúčast na rozhodovacích procesech není po mém soudu ani jediným ani hlavním typem politické práce a politické aktivity. I tam, kde je nějaká skupina či hnutí, společenství apod. distancováno od rozhodovacích procesů, má možnost politického působení. Někdy lze dokonce efektivněji působit ve společnosti mimo rámec rozhodovacích procesů; dlouhodobě představují většinou akty konkrétní účasti na rozhodování spíše povrchovou, periferní a efemerní stránku či složku společenského působení a vývoje. Perspektivně je ovšem třeba počítat s tím, že porozumění dynamice společnosti se stane integrální součástí rozhodovacích procesů; pak ovšem to nutně povede k abstenzi a odmítnutí snah o ovlivňování společenského dění a vývoje v některých složkách technicky politickým řízením a rozhodováním. Pak na úrovni rozhodovacích procesů bude na místě „retreat“ a nevměšování, umožňující organičnost, nenarušovanou mechanickými či dokonce chirurgickými intervencemi. Ad (8): To je totéž jako výzva k tomu, aby politická moc nebyla jen politickou mocí, ale respektovala kulturní, duchovní, národní apod. tradice a dějiny vůbec. Ale to je nesmysl, chtít kultivovat něco, co je z podstaty věci nekulturní. Tady je na místě stanovení mezí a určení rozsahu legitimacy takové politické moci a jednotlivých mocenských opatření. A pak ovšem toho bude víc, co taková moc bude muset respektovat, a především to budou jiné věci než (zase) moc překonaná a moc příští, nástupnická. Ad (9): Souhlasím s odmítnutím programu likvidace státu v nejbližší době. Ale „vládnoucí politická moc“ se neprosazuje ani jenom ani hlavně prostřednictvím byrokratického státního aparátu, nýbrž především prostřednictvím uznání nebo alespoň poslušnosti ze strany občanů. Ad (10): Směřuje-li státní rozhodnutí k radikální reformě sociálních struktur, jde **po pravidle**

o nelegitimní mocenský akt. Stát je legitimní násilí; směřuje-li toto násilí k radikální změně sociálních struktur, kterým ve skutečnosti má sloužit a jim (a jejichž změnám) má poskytovat rámec, **ztrácí** tím *de facto* svou legitimitu, neboť se emancipuje ze své služebné funkce a stává se suverénem. Proti tomu je nutno trvat na tom, že jediným suverénem je společnost, lid. Ad (11): Jak z předchozího vyplývá, nepovažuji politickou moc státu za „mocensky prioritní složku“. Stát má pouze správní úkoly; je-li jeho správním orgánům uloženo realizovat nové úkoly, jimiž jsou prosazovány či spíše do důsledků dováděny nějaké významné společenské změny, je nutné, aby reálná společenská změna alespoň na počátku předcházela oněm správním opatřením a aby tato mimořádná státní opatření byla státní správě uložena z vůle občanů. Státní správa se musí řídit přesnými zákony a nesmí je překračovat; zejména nesmí sama stanovovat žádné společenské nebo individuální cíle, neboť to leží mimo kompetenci státu. Pokud má být přesto v závažných případech státního aparátu použito k působení na směr společenských změn, anebo dokonce **směr** vývoje, musí občané odhlasovat potřebné nové zákony nebo nařízení. A před hlasováním musejí ovšem dostat slovo odborníci, pověřeni hájením zájmů příštích, dnes třeba ještě nenarozených generací, kterým se alespoň tímto způsobem musí také dostat slova.